

ECDC AMETLIK VÄLJAANNE

Direktori aastaaruanne 2010

Kokkuvõte

2010. aastal suutis Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskus (ECDC) täita enamiku tööprogrammist. Samal ajal andis keskus rohkem teavet, arendas partnerlussuhteid ja korrastas struktuure, et võidelda senisest veelgi tõhusamalt nakkushaiguste vastu Euroopas. Esimest korda on peale keskuse 2010. aasta peamiste saavutuste kirjeldusele veebilehel avaldatud ka uus II osa, milles kirjeldatakse ECDC 2010. aasta tööprogrammi iga meetme seisu.

Vahendid

2010. aastal suurenes eelarve vastavalt ECDC *mitmeaastasele strateegiaprogrammile (2007–2013)* 57,8 miljoni euroni.

Haigustega seotud tegevus

ECDC jätkas teadustöö, järelevalve, andmebaaside ja võrgustike vahendite kujundamist ning suutlikkuse tõstmise ja koolituste korraldamist kuues keskuse tegevusvaldkonna haigusrühma osas. Selles tegevuses lähtus ECDC igaaastasest tööprogrammist ja haldusnõukogus 2009. aastal heaks kiidetud *haiguspõhiste programmide strateegiatest (2010–2013)*.

Hingamisteede nakkused on jaotatud kolme valdkonda: gripp, tuberkuloos ja legionelloos. **Gripi** osas aitas ECDC kaasa A(H1N1) pandeemiaga toimetuleku riiklikule, rahvusvahelisele ja Euroopa tasandi hindamisele. Et toetada Euroopa Raviameti tööd, tõestas ECDC pandeemiavaktsiini tõhusust, algatas kaks teadusuuringut võimalike kõrvalnähtude kohta ning avaldas vaktsiini kasutamise hinnangulised tulemused. Samuti alustas ECDC gripiraskete haigusjuhtude ja surmajuhtumite Euroopa seire tugevdamist. Hooajalise gripi valdkonnas töötas ECDC välja riskihindamise kriteeriumid hooajaks 2010–2011, tugevdas teavitustööd ning toetas liikmesriike ja komisjoni hooajalise gripi vastast vaktsineerimist käsitleva Euroopa Liidu tervishoiunõukogu 2009. aasta soovitusel rakendamisel. **Tuberkuloosi** valdkonnas võttis ECDC Euroopa Komisjoni soovil *Euroopa Liidu tuberkuloosivastase võitluse raamtegevuskava* järelmeetmeid, mis olid näiteks ulatuslikud konsultatsioonid liikmesriikide ja Euroopa Liidu sidusrühmadega. Peale selle tõhustas ECDC seiret tuberkuloosi, HIVi, multiresistentsuse ja ravitulemuste valdkonnas ning avaldas teise ECDC ja WHO (Maailma Terviseorganisatsiooni) ühise tuberkuloosialase järelevalvearuande. 2009. aastal asutatud tuberkuloosireferentlaborite Euroopa võrgustikku arendati edasi ning ECDC jätkas liikmesriikidele teaduslike nõuannete ja suuniste jagamist ning liikmesriikide toetamist.

Legionelloosiga seotud tegevuse hulgas oli eriseirevõrgustiku ECDCga integreerimise lõpetamine aprillis 2010. Loodi koordineerimisrühm, kes pidas esimese koosoleku. Liikmesriikidele alustati laboritöö pakkumist, mille raames

keskenduti eelkõige kvaliteedi tagamisele ja toetusele puhangute uurimisel, sh laborite suutlikkuse hindamisele. Samuti saavutati kokkulepe seoses 2011. aastal valmivate töövahendite väljatöötamisega.

Sugulisel teel levivate nakkuste, sh HIVi/AIDSi ja vere kaudu levivate viiruste valdkonnas avaldas ECDC HIVi/AIDSi seire aastaaruande ning HIVi ja AIDSi kontrollimise suunised. 2010. aastal alustati mitut projekti (homoseksuaalsete meeste sugulisel teel levivate nakkuste projekt ning süstivate uimastitarbijate seas HIVi esinemise ja ennetamise projekt), samuti jätkati mitut projekti (sugulisel teel levivate nakkustega seonduva käitumise jälgimise, HIVi ja rände ning partneri teavitamise projekt). Peale selle avaldas ECDC Dublini deklaratsiooni rakendamise järelevalvearuande ja töötas välja raamistiku, et jälgida HIVi/AIDSi käsitleva Euroopa Liidu tegevuskava (2009–2013) rakendamist. Pärast kõiki liikmesriike hõlmanud uuringut ja aruannet vaadati läbi ka B- ja C-hepatiidi seire- ja ennetussüsteemid ning loodi B- ja C-hepatiidi Euroopa Liidu võrgustik. Lisaks viidi ellu sugulisel teel levivate nakkuste mikrobioloogia projekt, milles keskenduti gonokoki antimikroobse tundlikkuse seirele, ning avaldati sellest aruanne. Andmeid koguti viie sugulisel teel leviva haiguse kohta, tulemused avaldatakse 2011. aastal.

Toidu ja vee kaudu levivate haiguste ja zoonoosidega seoses analüüsis ECDC nende 12 inimhaiguse seiret, mis sisaldasid Euroopa Toiduohutusameti (EFSA) avaldatud Euroopa Liidu aruandes, milles käsitletakse zoonooside suundumusi ja allikaid, zoonootilisi mõjureid ning toidust põhjustatud haiguspuhanguid Euroopa Liidus 2009. Aastal. Korraldati ka listerioosi esimene kogu Euroopa Liitu hõlmav ühisuuring. 2010. aasta märtsis võeti kasutusele kiirpäringute esitamise ning rahvusvaheliste toidust põhjustatud haiguspuhangute avastamise ja uurimise teema arutamise IT-platvorm. Lisaks alustati molekulaarse seirevõrgustiku väljatöötamist.

Tekkivate ja vektorite vahendusel levivate haiguste osas tugevdas ECDC lüljalgsetega edasikanduvate haiguste valdkonna meditsiinivaldkonna entomoloogide ja tervishoiuspetsialistide võrgustikku (VBORNET), mis asutati septembris 2009. Võrgustik koostas invasiivsete sääselike leviku ja nende seire esimesed levikukaardid. Samuti hakati VBORNETis kontrollima muude liigrühmade andmeid. Praegu töötatakse 2010. aastal korraldatud liikmesriikide tegevusvaldkondade ja vajaduste uuringu põhjal välja inimhaiguste põhiliste vektorputukate seire strateegiat. Puukidega levivate haiguste valdkonnas keskendus ECDC töös ekspertidega nende haigustega kaasnevale teatamiskohustusele. Mujalt pärinevate viirushaiguste ECDC võrgustik keskendus Lääne-Niiluse viiruse puhangutele reageerimisele, välisele kvaliteeditagamisele ja mikrobioloogide koolitamise toetamisele liikmesriikides.

Vaktsineerimisega ennetatavate haiguste valdkonnas avaldas ECDC suunised ja uuringu tulemusi invasiivse meningokokknakkuse kohta, leetrite, mumpsi ja punetiste vastase kolmikvaktsineerimise ning rotaviiruse nakkuse kohta. Korraldati ka pandeemilise ja hooajalise gripi vastase vaktsineerimise uuringuid. Koostati konsensusdokument vaktsineerimise hindamise standardimise kohta, mis võib osutada oluliseks vahendiks edaspidisel võrdlemisel ja kontrollimisel Euroopa Liidu tasandil. Teine Eurovaccine'i konverents toimus detsembris 2010. Seiret tugevdati veelgi välise kvaliteeditagamise kavade (seoses meningiidi ja gripiga) ja kogu Euroopas laborite suutlikkuse (seoses kopsupõletikuga) kaardistamise kaudu. DIPNETi (difteeriaseire võrgustiku) üleviimine lõpetati ning alustati EUVACNETi (vaktsineerimisega ennetatavate haiguste Euroopa seirevõrgustiku) üleviimist (seoses leetrite, punetiste, läkakõha ja tuulerõugetega). Pandeemiavaktsiinidega potentsiaalselt seotud kliinilisi nähte käsitleva VAESCO projekti kaudu uuris ECDC Guillaini-Barré sündroomi (seos puudub) ja narkolepsiat (uuring veel kestab).

Ravimiresistentsuse ja haiglanakkuste suhtes oli 2010. aasta üks peamisi sündmusi ravimi resistentsuse seire üleeuroopalise võrgustiku (EARS-Net) integreerimine ECDCga. Võrgustik võttis kasutusele uue interaktiivse andmebaasiga veebilehe ning avaldas oma 2009. aasta aruande. Samuti koostas ECDC põhjaliku hinnangu seoses ohuga, mis kaasneb multiresistentsust tekitavat uut ensüümi bakteritega New Delhi metallobeetalaktamaasi (NDM-1) tootvate bakteritega, samuti koostab keskus jätkuvalt suuniseid liikmesriikidele. Tippsündmus oli ka kolmas iga-aastane ECDC koordineeritav Euroopa antibiootikumipäev novembris 2010. Antibiootikumipäeva raames keskenduti antibiootikumide arukale kasutamisele haiglates ning sündmust kajastati Euroopas väga ulatuslikult – 20. oktoobrist kuni 3. detsembrini ilmus 226 kirjutist. ECDC toetas Euroopa Liidu Nõukogu soovitusi patsiendihutuse, sealhulgas haigla nakkuste ennetamise ja tõrje soovitusi (2009/C 151/01) ning soovitusi antimikroobsete ainete aruka kasutamise kohta inimmeditsiinis (2002/77/EÜ), töötades välja meetodika, kuidas uurida haiglanakkuste ja erakorralise meditsiini haiglate antibiootikumikasutuse hetkeseisu. ECDC koordineeris esimesi katseuuringuid, mis toimusid 23 riigi 66 haiglas ning milles osales ligikaudu 20 000 patsienti.

* Ühenduse 2009. aasta koondaruanne zoonooside, zoonootiliste haigusetekitajate ja toidu kaudu levivate haiguspuhangute kohta Euroopa Liidus.

Rahvatervisetgevus

Rahvatervisetgevus on praeguseks välja töötatud ning algas selle täiendav konsolideerimine ja kohandamine.

Seire

2010. aasta lõpuks viidi TESSy-sse üle 2005. aastal tegutsenud 17st eriseirevõrgustikust 11. Mõnes valdkonnas tuli kasutada allhanget, sest ECDC ei ole nendes veel piisavalt pädev. Samuti toetas ECDC TESSy kasutajaid liikmesriikides. Novembris 2010 kiitis haldusnõukogu heaks TESSy seireandmete kolmandate isikutega jagamise menetluse. 2010. aastal koguti suur hulk andmeid ning ECDC avaldas peale epidemioloogilise aastaaruande ka seire eriaruanded zoonooside, tuberkuloosi, HIVi ja AIDSi ning gripi kohta. Ka valmis andmete kvaliteedi tagamise projekti esimene etapp ja vaadati läbi selle tulemused. ECDC ja seire pädevad asutused hakkavad nüüd arutama, kuidas töötada välja Euroopa Liidu vajadustele vastavaid tõhusaid seiresüsteemide käitamise standardseid miinimumkriteeriume.

Teaduslik tugi

ECDC arendas edasi teaduslikku tuge, korraldades Lissabonis 11.–13. novembril 2010 toimunud iga-aastase nakkushaiguste rakendus epidemioloogia Euroopa teaduskonverentsi (ESCAIDE). Jätkati matemaatilist modelleerimist HIVi mudelite väljatöötamise raames, tuulerõugevastaste vaksineerimisprogrammide käivitamist ja gripipandeemia ajal koolide sulgemise mõju modelleerimist. ECDC jätkas keskkonna- ja epidemioloogiaprojekti (projekt E3) arendamist suurte EDEN-andmebaaside üleviimisega keskusesse. Nakkushaiguste praeguse ja tulevase Euroopa haiguskoormuse valdkonnas lepiti kokku nelja haiguse metodoloogia, mida katsetati neljas liikmesriigis. Samuti kehtestas ECDC teadus nõuannete esitamise korra, luues sisselõigimist nõudva süsteemi päringutele vastamiseks ja töötades välja ekspertide andmebaasi. 2010. aastal alustas keskus tõendus põhiste metodoloogiatekoolituste korraldamist nakkushaiguste epidemioloogia valdkonnas. ECDC jätkas mitmes olulises küsimuses koostööd riiklike mikrobioloogia teabekeskustega.

Valmisolek ja reageerimine

2010. aastal võeti kasutusele riskijuhtimise probleemide lahendamisele suunatud uus riskihindamise platvorm, mis peab täiendama varajase hoiatamise ja reageerimise süsteemi (EWRSi). ECDC hindas ja jälgis nakkushaiguste riski viiel massiüritusel. Keskuse kasutatava EWRSi kaudu teatati 89st Euroopa Liidu tasandi ohust. Kokku koostati 32 ohuhinnangut ja jagati neid liikmesriikidega. Peale selle saatis ECDC eksperte kohapeale, et toetada liikmesriike reageerimisel leetripuhangule Bulgaarias, Lääne-Niiluse viiruse puhangule Kreekas ja koolera puhangule Haitil, väljaspool Euroopa Liitu. Avaldati nakkushaiguste õhusõidukites ja kruisilaevadel edasikandumise riski hindamise suunised. ECDC vaatas läbi asutusesisese rahvatervisealaste hädaolukordade tegevuskava (PHE-OP), toetudes A(H1N1) gripi pandeemiast õpitule. 2010. aastal korraldati kolm matkimisõppust ning ECDC osales liikmesriikide ja komisjoni korraldatud neljal õppusel.

Koolitus

Suutlikkuse suurendamisele suunatud koolitused koosnesid peamiselt kaheaastastest stipendiumiprogrammidest, nagu EPIET ja EUPHEM. Pärast EPIETi hindamist täiendati programmi senist korraldusviisi peale Euroopa Liidu ka liikmesriikidega, et suurendada liikmesriikide mõju programmi üle. Programmide EUPHEM ja EPIET sisese kvaliteedikontrolli raames tehti 19 kontrollkäiku liikmesriikidesse. Samuti korraldas ECDC konkreetsemaid koolitusprogramme ja töötas välja väliepidemioloogia käsiraamatu kollektiivse veebikeskkonna (FEM Wiki).

Terviseteave

2010. aastal avaldas ECDC 35 teaduspublikatsiooni. 2009. aastal avatud uus keskuse veebileht on oluline Euroopa terviseteabe allikas, 2010. aastal laaditi veebilehelt alla üle 70 000 faili. Veebilehel avaldati seitsmest eriväljaandest koosnev sari, millega tõsteti esile olulisi nakkushaiguste teemasid. Sari on suunatud tervishoiuspetsialistidele, arstidele, poliitikutele ja üldsusele. Uut veebilehte külastas 2010. aastal ligikaudu pool miljonit inimest. Samuti käivitati uued intraneti ja ekstraneti platvormid. Peale selle avaldas ajakiri Eurosurveillance 307 artiklit, 100 eelretsenseeritud kiirteadet ja 105 eelretsenseeritud pikka artiklit. ECDC jätkab terviseteabe uuringute väljatöötamist ja liikmesriikide terviseteavituse toetamist eelkõige teabepakkumise abil.

Partnerlussuhted

2010. aastal otsustas ECDC tugevdada ja lihtsustada koostööd liikmesriikidega – alates 2011. aastast nimetatakse igas riigis üks koordineeriv pädev asutus. 2010. aastal korraldati mitu visiiti riikidesse, jätkus riikide teabe projekt ning jätkati koostööd Euroopa Liidu kandidaatriikide ja potentsiaalsete kandidaatriikidega. Tugevdati ka institutsioonidevahelisi suhteid Euroopa Parlamendi, Euroopa Liidu Nõukogu (sh Euroopa Liidu eesistujariikide), Euroopa Komisjoni, muude Euroopa Liidu asutuste, WHO ning ECDC partnerasutustega USAs, Hiinas ja Kanadas.

Juhtimine

2010. aasta mais algatas uus keskuse direktor ECDC jätkusuutliku tegevuskava aastateks 2010–2011 koostamise. Selleks loodi 15 töörühma, et arutada tegevust mitmes strateegia, sealhulgas poliitika, partnerlussuhete ja finantseerimise valdkonnas. Arutelu järel esitati haldusnõukogule heakskiitmiseks mitu praktilist ettepanekut. Selle tulemusel nimetas ECDC organisatsiooni põhiväärtused – suunatus kvaliteedile, teenustepõhisus ja meeskonnategevus. 2010. aastal korraldati kolm haldusnõukogu ja neli nõuandva kogu koosolekut, kus asjaomane koostööpõhine ekstranet pakkus paremat teabevahetust ja tuge. Haldusnõukogus novembris 2010 vastu võetud tööprogramm sisaldas esimest korda üksikasjalikke eelarveandmeid tegevusalade kaupa. Tööprogrammi kavandamiseks ja rakendamise jälgimiseks kasutatava juhtimise teabesüsteemi teine versioon võeti kasutusele juulis 2010. Kvaliteedijuhtimisest on saanud ECDC strateegiline eesmärk ning kvaliteedijuhtimise alustamise tulemusena otsustati alates 2011. aastast võtta keskuses kvaliteeditagamise vahendina kasutusele ühine hindamisraamistik (CAF). Peale selle asutas personalikomitee nn rohelise rühma, mille eesmärk on vähendada ECDC tegevuse keskkonnamõju.

Haldus

Ressursihalduse talitus jätkas ECDC põhitegevuse toetamist kogu aasta vältel. 2010. aasta oli viimane, mil ECDC eelarve kasvas (20% võrra), ulatudes 57,8 miljoni euron. Värvati uusi töötajaid ning 31. Detsembril 2010 seisuga oli töötajaid kokku 254.